

ՀԱՅՐԵՆԻ ԲՆՈՒԹՅԱՆ ԵՐԳԻՉԸ

(Գևորգ Բաշինջաղյանի ծննդյան 125-ամյակի առթիվ)

Գևորգ Բաշինջաղյանի կյանքը, ինչպես և յուրաքանչյուր իրական արվեստագետի կյանք, նրա ստեղծագործական տարիներից հյուսված մի ամբողջ շղթա է:

Գևորգ Բաշինջաղյանի ստեղծագործական կյանքը սկսվեց մանկության տարիներից: Ծննդավայրը Սղնախն էր, Վրաստանի արևելյան շրջաններից մեկում ծվարած գավառական մի քաղաք, որտեղ 1857 թ. սեպտեմբերի 14-ին ծնվեց ապագա նկարիչը: Բաշինջաղյանների տան կողքին գտնվող Ս. Գևորգ հայկական եկեղեցում մկրտեցին համեստ ապրուստի տեր ընտանիքի փավակին: Մանկության տարիներից նրա աչքը սովորեց բնության գեղեցկություններն ընկալելուն, քանի որ Սղնախից դեպի կովկասյան լեռնաշղթան էր ձգվում Ալպանի հովիտը՝ իր վանաչա-շագանակագույն այգիների, ոսկեգույն ցորենի արտերի, կանաչի երանգներից փայլող դաշտերի շլացուցիչ տարածքներով: Ողջ կյանքում Բաշինջաղյանն իր հոգում գեղեցիկ հուշեր պահեց այդ բնությունից՝ հետագայում մի շարք կտավների վրա վերարտադրելով իր հիշողության մեջ դեռևս մանկությունից դրոշմված այդ գեղեցկությունները: Սղնախի հետ են կապված առաջին ներկերի, առաջին նկարների հիշողությունները: Սղնախում էր, որ նկատեցին նրա նկարչական ընդունակություններն ու գնահատեցին: 1876 թ. Գևորգին բերում են Թիֆլիս: Նա ընդունվում է Արվեստները խրախուսող կովկասյան ընկերության նկարչական դպրոցը, իսկ 1879 թ. մեկնում Պետերբուրգ և ընդունվում տեղի Գեղարվեստից ակադեմիան: Այստեղ Գ. Բաշինջաղյանը սովորում է ռուս անվանի բնանկարիչ, առաջադեմ գաղափարների տեր արվեստագետ Միխայիլ Կոռոտի արվեստանոցում: Գեղարվեստից ա-

կադեմիան Գ. Բաշինջաղյանին տվեց նկարչական գիտելիքներ, մասնագիտական հրմտություն, որոնք, շաղկապվելով բնությունը գեղանկարչորեն ընկալելու նրա բնական ընդունակություններին, ձևավորեցին նկարչի տաղանդը: 1883 թ. Գ. Բաշինջաղյանի «Կենդանի պուրակ» նկարն արժանանում է Գեղարվեստի ակադեմիայի արծաթե մեդալի: Նկարիչն այնուհետև վերադառնում է Թիֆլիս ստեղծագործելու:

19-րդ դարի 80-ական թթ. Թիֆլիսի հայության մտավոր կյանքն արտակարգ վերելք էր ապրում: Ազդագրերը արվեստասեր հասարակությանը հրավիրում էին հայկական թատրոնի ներկայացումներին, հայ երաժիշտ կատարողների համերգներին, լույս էին տեսնում հայ գրողների բազմաթիվ գրքեր, հասարակությունը աշխույժ հետաքրքրությամբ հետևում էր հայ մամուլին, և միայն կերպարվեստն էր, որ սպասում էր իր տաղանդավոր ներկայացուցչին: Մինչ այդ Թիֆլիսը մեծարել էր Հովնաթանյան տոհմի վերջին նկարչին՝ Հակոբ Հովնաթանյանին, որը մեկնել էր Պարսկաստան ու մահացել Թեհրանում (1881): Նրա գործը շարունակեց Ստեփանոս Ներսիսյանը, որին ձանաչում և բարձր էր գնահատում Գևորգ Բաշինջաղյանը: Ստ. Ներսիսյանը մահացավ 1884 թ. (Ի դեպ Ներսիսյանի կերտած Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ու Ս. Սահակ Պարթևի դիմանկարների վիմագրությունները ժողովրդի մեջ տարածելու գործին հովանավոր դարձավ Գ. Բաշինջաղյանը): Թիֆլիսի գեղարվեստական կյանքի որոշակի աշխուժությունը կապված էր Հովհաննես Ալվազովսկու այցելության հետ, որը 1869 թ. այստեղ բացել էր իր ստեղծագործությունների ցուցահանդեսը:

Դարի վերջին քառորդում Թիֆլիսի հայ

հասարակությունն ապրում էր ազգային ինքնագիտակցության և զարթոնքի կարևոր մի շրջան: Այդ ժամանակաշրջանում էր ահա, որ Պետերբուրգից վերադարձած նկարիչ Գևորգ Բաշինջադյանը բացեց իր ստեղծագործությունների առաջին ցուցահանդեսը (1883 թ.): Դա երևում էր ոչ միայն հայկական, այլև Կովկասի մշակութային կյանքում: Մարդիկ առաջին անգամ էին տեսնում իրենց շրջապատող բնության գեղարվեստական մարմնավորումները: Նրանք մեծ սիրով և ոգևորությամբ էին ընկալում հայրենիքի գեղեցկությունները, նրա գունային հարստությունն ու վեհությունը: Արտահայտվելով Բաշինջադյանի առաջին նկարներից ստացած իր տպավորությունների մասին՝ 1885 թ. «Նոր Դար» թերթի խմբագրությանն ուղղված մի նամակում տաղանդավոր ողբերգակ Պետրոս Արամյանը մասնավորապես գրում էր. «Ես չեմ կարող երբեք մոռանալ այն քաղցր տպավորությունը, որ ներգործեց ինձ վրա, և ես հենց այդ տպավորություններս կցանկանամ հավատարմաբար նկարագրել և իբր քիչ-շատ գնահատողի՝ հայտնել իմ անկեղծ կարծիքն ու զգացումը մի նշանավոր և նորատիպ տաղանդի մասին, որո վրձնույն յուրաքանչյուր հարվածները կրում են արդի իրականության և բանաստեղծության դրոշմը... Անկարելի է անտարբեր մնալ նրա նկարների առաջ, որք ճարտար ճշմարտությամբ զարդարված են հեռագիտական կանոնավոր գեղեցկությամբ և գույների ներդաշնակ իրականությամբ»: Ստեղծագործական իր առաջին քայլերից սկսած մինչև կյանքի վերջը Գ. Բաշինջադյանն իր ինքնատիպ արվեստով առաջացրել է իր ժամանակակիցների՝ Ղ. Աղայանի, Ալ. Ծատուրյանի, Կոմիտասի, Շիրվանզադեի և այլոց հիացմունքը: Սա շատ բնական է, եթե նկատի ունենանք, որ Գ. Բաշինջադյանը բնակարիչ էր հոգով և զգում էր իր վրա դրված մեծագույն պարտականությունը: Ողջ կյանքի ընթացքում նա պարբերաբար անհատական ցուցահանդեսներ էր կազմակերպում, մասնակցում Թիֆլիսի, Բաքվի, Մոսկվայի, Պետերբուրգի, Փարիզի, Իտալիայի, ինչպես նաև Ռուսաստանի բազմաթիվ քաղաքների գեղարվեստական ցուցահանդեսներին՝ այսօրինակ ակտիվ գործունեությունը համարելով արվեստագետ-քաղաքացու կարևորագույն պարտականություններից մեկը:

Տարիները բերում էին վարպետություն և բյուրեղացնում արվեստագետի հետաքրքրությունների ոլորտը:

Նա սիրում էր անտառ նկարել: Նկարում էր կովկասյան լեռների ֆոնի վրա կանաչին սովորականների բացատները, ծառերի

խիտ շագանակագույնը: Նրա կտավներում կարելի է տեսնել վաղ գարնան թույլ արևի ճառագայթներից շառագունած անտառի հատվածներ, որոնք նոր միայն վերածնվում են գարնան առաջին շնչից («Վաղ գարուն», «Անտառը ձմռանը» և այլն): Հյութեղ գույների և հստակ վրձնահարվածների միասնությամբ պատկերված տեսարանների վերհանման շնորհիվ դիտողի հոգում բազմախորհուրդ զգացմունքներ են առաջացնում նրա «Դարիալի կիրճը», «Դիլջանի ձանապարհը», «Սանահնի ձորը», «Կեչիները», «Առավոտը նոճու անտառում», «Արահետը լեռներում» և այլ նկարներ: Նույնպիսի տրամադրություններ արտահայտող «Չորագետը գիշերով» նկարի ազդեցության տակ Հովհ. Թումանյանը գրել է (բերում ենք միայն առաջին հատվածը):

Արտիստ քաջարի, այս ձորն ահարկո
Յուր բնակավայրից փոխադրել ես դու,
Մեծ է արդարև, մեծ է քո հոգին,
Որ ընդգրկել է ժայռերն ահագին,
Իրենց սեփական խոր մտածմունքով,
Փրփրուն գետը փայլուն ծիփանքով,
Լուսինն աստղերով, կամարը երկնի
Եվ համատարած խավարն ահռելի...
Լուռ հանգստության գիշեր է մթին,
Հանգստանում է նաև իմ հոգին:

Հիրավի, Գ. Բաշինջադյանին հատկապես հաջողվում էին գիշերային տեսարանների վերարտադրությունները, կտավի վրա գիշերային տեսարանները պատկերելը դժվար է և՛ գեղանկարչական, և՛ կատարողական առումով, սակայն Գ. Բաշինջադյանը դարձավ այդ բնագավառի վարպետը հայ իրականության մեջ: Հիշենք նրա «Քուռ գետը գիշերով», «Գիշերը Սև ծովում», «Գիշերն Օրթա-ճալայում» և այլն: 1891 թ. ցուցադրած «Լուսնյակ գիշերը Քուռ գետի վրա» նկարի տպավորության տակ Ա. Շիրվանզադեն գրել է. «Գ. Բաշինջադյանը հոգով բանաստեղծ է և ձգտումներով արտիստ, ահա թե ինչու նա կարողանում է ըմբռնել բնության հրաշալիքները»:

Առանձնակի տեղ են գրավում Գ. Բաշինջադյանի դաշտանկարները, որոնցում դեղին ցորենի անծայրածիր տարածքները արևի ջերմ ճառագայթներից տարբեր երանգներ են ստանում («Հասած արտը»), երածշտական ոլորտ են ձեռք բերում արևածաղիկների դեղիններից («Դաշտը արևածաղիկներով») կամ մեղմ անցումներով տարածվում դեպի հեռավոր լեռները («Ալպանի հովիտը»):

Բաշինջադյանը բնության սիրահար էր: Ճանապարհորդում էր, տեսնում, հիանում և

ՀՈՒՂԱՅԻ ԶՐԶՈՒՄԸ, ԳՈՂԳՈԹԱ (1913 թ.)

արվեստանոցում հիշողությամբ վերարտադրում տեսածը: Եղել էր Իտալիայում, Ֆրանսիայում, Շվեյցարիայում, Պարսկաստանում, Ռուսաստանի բազմաթիվ քաղաքներում, որտեղից բերված տպավորությունները դարձել էին բարձրարվեստ նկարչական մտահղացումներ:

Գ. Բաշինջադյանը ինտերնացիոնալ նկարիչ էր: Նա թեև ապրում էր Թիֆլիսում, մասնակցում Կովկասի մշակութային կյանքի կազմակերպմանը և նպաստում նրա վարձացմանը, սակայն նրան խորթ չէին Մոսկվայի շրջակայքը, Լեռնոնտովի, Տոլստոյի, վրաց գրողների ստեղծագործությունները («Բաշինջադյանը սղնախեցի հայ է, բայց վրաց հին գրականությունը այնպես լավ գիտի, որ շատ վրացիներ ուղղակի պետք է ընդօրինակեն նրան» — գրել է վրաց անվանի բանաստեղծ Իոսեփ Գրիշաշվիլին):

Գ. Բաշինջադյանի արվեստի համար բնորոշ է նրա անսահման հայրենասիրությունը: Նա Հայաստանը սիրող ու Հայաստանի բընությունով ապրող նկարիչ էր: Հայկական բնաշխարհը նրա տարերքն էր: Սևանը, Արագածն ու Արարատը նրա ստեղծագործական ողջ կյանքում հարատևած թեմաներն էին:

Արագածին նվիրված նրա կտավների առաջին պլանի հարթ տարածքներն ավարտվում են լեռան ձյունածածկ ուրվագծերով՝ դիտողին տոգորելով բանաստեղծական հանգրստությամբ ու քնարական մեղմ տրամադրություններով: Բաշինջադյանը շատ է նկարել Սևանի տեսարանները: Նկարել է Սևանը գիշերով, Սևանը արևածագին, արևամուտին, անձրևոտ ու մառախլապատ օրերին: Նա փնտրել է Հայաստանի գեղեցկուհու հավաքական կերպարը, ձգտել է գտնել նրա տրամադրությունների էությունը: Նրա նկարներում Սևանը փայլում է դեղնա-կարմիր ու կանաչա-կապույտ երանգներով: Նա վարպետությամբ է պատկերում ջրի նյութականությունը, նրա տատանումները, նրա ձևափոխություններն ու գունափոխությունները օրվա տարբեր ժամերին ու տարբեր եղանակներին: Սևանի գիշերային տեսարանները ըստեղծված են կատարյալ վարպետությամբ, որտեղ, անկասկած, պգալի է Հովհաննես Ալվալովսկու արվեստի անմիջական ազդեցությունը:

Քնարական տրամադրություններով է բընութագրվում 1916 թ. հեղինակի նկարած «Սևանը գիշերով» աշխատանքը, որը պահպանվում է Էջմիածնի վանքի Վեհարանում: Ընդհանուր սև տարածքի մեջ արծաթե մեղմ փայլով տատանվում են լճի հանդարտ ջրերը, որոնք լուսավորված են ամպերով պա-

րուրված լուսնի ճառագայթներով: Մի փոքր դեղին կետ, վանքում վառվող մոմի մի աննշմար ճառագայթ, և ողջ տեսարանը ձեռք է բերում մեծ կենսահաստատություն: Սևանը անվերջանալի թեմա է եղել նրա համար, իսկ լուսնի ծագելը նկարիչը համարում էր բնության հրաշալիք, ամենասիրելի վայրկյան, որը շատ անգամ փարատել է նրա սրտի թախիծը:

Արարատը նույնպես անվերջանալի ոգևորության թեմա է եղել Գևորգ Բաշինջադյանի համար:

Պետերբուրգի գեղարվեստների ակադեմիան ավարտելուց հետո, Գ. Բաշինջադյանն անմիջապես գալիս է Հայաստան՝ Սևանը, Արագածն ու Արարատը տեսնելու նպատակով: Նա միայն չի տեսնում: Նա իր ողջ էությունը, հոգու բոլոր մասնիկներով հաղորդվում է հայրենի բնության գեղեցկություններին ու ապրում նրանք հմայքը: Դրա վկայությունն են նրա ընտիր հուշագրությունները, որոնք լույս են տեսել մի քանի անգամ: Առաջին ճանապարհորդության ժամանակ, նա ութ օր հյուրընկալվում է Էջմիածնի վանքում, քնում Ղապարապատ հյուրանոցի կտուրին, հույս ունենալով «լուսադեմին, արշալույսի միջոցին, Արարատի գագաթը տեսնելու»: Բաշինջադյանը Արարատն առաջին անգամ տեսնում է Մոդեռնի վանականության, արևածագի ժամանակ: Ընտիր արձակի գեղեցիկ օրինակ է այդ տեսարանի նրա նկարագրությունը, որն ընդգրկում է բնության պարթոնքի մի քանի վայրկյան, բայց շարադրված է վարպետ գրչով և դարձել է տաղանդավոր նկարչի ողջ կյանքի սիրած թեմաներից մեկը:

«Անդնդային հեռավորության մեջ հապիվ է նշմարվում ահարկու ուրվականը: Դա իր զուլիը հասցրել է երկնքին՝ պատառ-պատառ ու ցրիվ ու ցան անելով ամպերի զընդերը, որ իրեն չխանգարեն, իսկ թևերը տարածել է լայնատարած երկրի վրա, ուր թըվում է, թե երկյուղածությամբ հնապանդվում են նրան բնության բոլոր հրաշալիքները և նրա հրամանի ներքո ամենայն ինչ ննջում է... Ասես թե դա հսկում է ամբողջ տիեզերքի վրա... Այս կախարդական ուրվականը ծածկված է թափանցիկ գույրջուց հյուսված սավանով: Կաշկանդված ու լարված ողադրությամբ նայում են դեպի այն կողմը»: Յուրաքանչյուր նախադասություն գեղեցիկ մի պատկեր է, որը գեղանկարչական մարմնավորում է ստացել նրա հետագա կտավներում: «Արարատն արևամուտին», «Արարատը և Արաքս գետը», «Արարատ» նկարները մեկ գրավում են առաջին պլանում ներկայացված վարած հողի իրենց գործ պանգված-

ներով, բիբլիական լեռան ստորոտի մեղմ կապույտ մշուշով, լեռան գագաթների վրայի կապտա-սպիտակագույն ձյան արծաթագույն փայլով: Բաշինջաղյանի բնակարաններում մարդիկ չեն պատկերված, սակայն նրա յուրաքանչյուր կտավը շնչում է մարդու աշխատանքով, մարդու ներկայությամբ: Նա առաջին էր, որ առաջ քաշեց նկարում գեղարվեստական միջոցներով մարդու և բնության ներդաշնակ միասնությունը պատկերելու անհրաժեշտությունը: Նրա կտավներում պազմվում է մարդկանց ապրելակերպը, մարդկանց հոգեբանական գոյությունը: Այդպիսիք են նաև նրա «Աբովյանի տունը Քանաքեռում», «Նալբանդյանի տունը Նոր Նախիջևանում» «Մաշտոցի գերեզմանը Օշականում» կտավները, որոնք արվեստագետի տուրքը լինելով հանդերձ հայ մշակույթի մեծերի հիշատակին, միաժամանակ ընտիր բնակարաններ են:

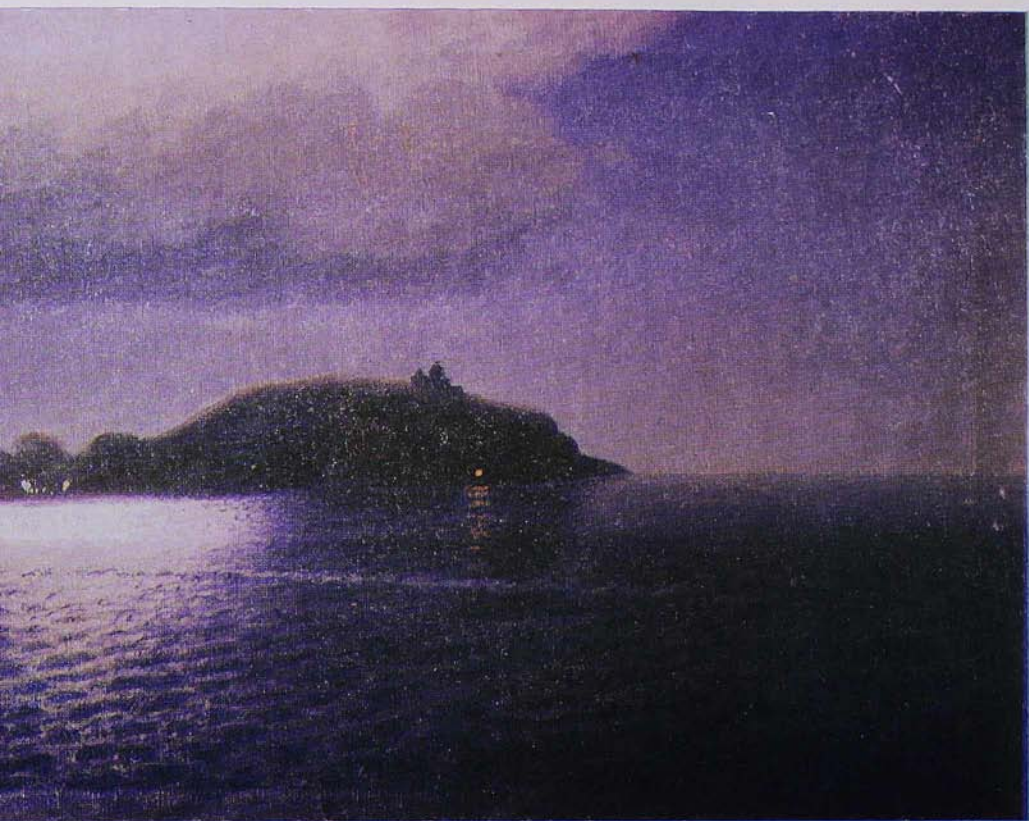
Առաջին ճանապարհորդության ժամանակ՝ 1883 թ. Գ. Բաշինջաղյանը լինում է նաև Աշտարակում, Օշականում, Հառիձայ վանքում, Ալեքսանդրապոլում՝ նպատակ ունենալով տեսնել Անին: Բաշինջաղյանը մանրամասն նկարագրում է իր անցած ճանապարհը, հայ գյուղերի աղքատ վիճակը: Նրա վրա ծանր տպավորություն է թողնում Գևորգյան ձեմարանի սաների կատարմամբ իր լսած «Անի քաղաքը նստե կույա» երգը: Բոլորը հոգևած են, բոլորը քնում են վանակալի փոքր խրճիթում: Չի քնում միայն նկարիչը: Նա ուզում է տեսնել գիշերային Անին, որը «բնության այդպիսի խորհրդավոր ձգվածամիջ... ցույց է տալիս իր գոռով դեմքը, բոլորովին չքաշվելով մահկանացուներից արհամարհված իր թշվառ վիճակից: Այս կարճատև տեսարանը այնպիսի տպավորություն գործեց վրաս և այնպես թափանցեց ուղեղիս մեջ, որ անկարող եմ երբևիցե մոռանալ»—գրում է Բաշինջաղյանը: Հիրավի: Նա չմոռացավ Անին: Տարիների ընթացքում նա նկարեց «Անիի ճանապարհը» («Արևը կամաց-կամաց թեքվում է դեպի երկիրը և իր տակ գտնված լեռների վրա բոցավառ կայծեր է մաղում»), «Անիի պարիսպները» («...որքան արվեստ ու ճարտարապետություն են գործ դրած... այս կառուցելու համար»), «Անիի Մայր տաճարը» («որի անունը սերնդից-սերունդ անցնելով մնացել է անխախտ, կանգնած է վիրավոր ու քայքայված մարմնով և ցույց է տալիս գեղատեսիլ քանդակներ ու արձանագրություններ, իբրև միակ հետքեր անցած-գնացած անդառնալի պարծանքի») և այլ տեսարաններ: Դրանցից մեկը՝ Անիի Մայր տաճարը (տարբերակ) պահպանվում է Էջմիածնի Մայր տաճարի ցուցասրահում: Էջմիածնի վանքի սեփականությունն են

կապում նաև Գ. Բաշինջաղյանի մի շարք այլ նկարներ: Դրանց թվում են ջազանակագույն մուգ կոլորիտով արված «Շողակաթ եկեղեցու հին գերեզմանատունը», «Էջմիածնի լիճը Արարատի ֆոնի վրա»:

Բաշինջաղյանը բավմիցս անդրադարձել է «Էջմիածնի» թեմային: Տարբեր տարիներին նկարել է «Արարատն ու Էջմիածնի լիճը», «Հոփսիսիմեի ու Շողակաթի վանքերը», «Էջմիածնի լիճը», «Էջմիածնում» նկարները, որոնք ցուցադրվել են պանսպան գեղարվեստական ցուցահանդեսներում: Նա միշտ աշխատում էր նույն թեմայի սահմաններում կատարել կոմպոզիցիոն տարբերակներ: Որպես հաստատումն այս մտքի, կարելի է բերել նրա նամակներից մի քանի տող: Մեկը հասցեագրված է Էջմիածնի միաբանության անդամ Սուքիաս արքեպիսկոպոս Պարպանին՝ գրված 1912 թ. ապրիլի 2-ին: «Մի մեծադիր պատկեր նկարելու համար անհրաժեշտ է ինձ իմանալ, թե «Ներսիսյան լճի շուրջը, Ներսես Ե կաթողիկոսի ժամանակ կային արդյոք ծառուղիներ թե ոչ: Եթե չկային, ապա ի՞նչ կար այժմյան ծառուղիների տեղը»: Բացի այդ, կցանկանայի իմանալ, թե «Ներսես կաթողիկոսը այդ լճի ափին պոստելու միջոցին միայնակ էր լինում թե ուղեկցում էին իրան եպիսկոպոսներ կամ վարդապետներ: Գուցե կա՞ր որևէ կանոն կամ սովորություն այդ բանի նկատմամբ»:

Եթե կբարեհաճեք բավարարություն տալ ինձ վերոհիշյալ հարցերիս վերաբերյալ, մեծապես կնպաստեք սկսած գործիս հաջողությանը և ինձ էլ առանձնապես չափապանց կըպարտավորեցնեք...» (Մատենադարան, Կաթողիկոսական դիվան, թղթապանակ 238, վավ. 308: Նույն տեղում պահպանված է Ս. Պարպանի նամակ-պատասխանը): Նկարները բարձր են գնահատվում և առաջացնում են այցելուների հետաքրքրությունը: Ուշագրավ է, որ ընկերոջը՝ Գ. Գրիգորյանին գրած նամակում (27 հունվարի 1920 թ.) Գ. Բաշինջաղյանը խոստանում է նրա համար նկարել, որպես նվեր, Արարատի տեսարան, ըստ նրա ցանկության. «Դու ի՞նչ կասես, կցանկանայի առաջին պլանի վրա ցույց տալ Ներսես 5-րդի լիճը շրջապատված ծառուղիներով,—այս մեկ պրոեկտ, իսկ մյուս պրոեկտի համաձայն առաջին պլանի վրա աշ կողմից ցույց տալ Հոփսիսիմեի հրաշալի վանքը: Այս կողմից միամիտ կաց, դեռ աշխատում եմ երիտասարդի ոգևորությամբ, գուցե և թեթևամտությամբ...»: Այս տողերը գրում է 63-ամյա նկարիչը:

1911 թ. Պետերբուրգի նկարիչների միության 19-րդ ցուցահանդեսում ներկայացված

ՍԵՎԱՆԸ ԳԻՇԵՐՈՎ (1916 թ.)

«Էջմիածնի լիճը» նկարն արժանանում է բարձր գնահատականի:

Գ. Բաշինջաղյանի ստեղծագործության մեջ առանձնակի տեղ են գրավում ավետարանական թեմաներով նկարները: «Գողգոթա», «Գեթսեմանի պարտեզում» սյուժեներով նկարներն ա ստեղծել է մի քանի անգամ: 1913 թ. կատարած «Հուդայի պղծումը. Գողգոթա» նկարը պահպանվում է Էջմիածնի վանքում: Ինչպես ասացինք, Բաշինջաղյանը չուտ բնության տեսարաններ էր նկարում: Այստեղ է, որ նա դուրս է գալիս իր նախասիրությունների շրջանակներից՝ գտնելով այդ նախասիրություններից թելադրված կոմպոզիցիոն մեկնաբանումներ: Այս պատկերում նա նկարում է. կապտա-կանաչագույն երկինք, ամպերով ծածկված լուսին, քարքարոտ տարածք, խաչերի ստվերներ, հեռվում՝ Երուսաղեմի կանաչ ուրվագիծ և այդ ամենի մեջտեղում «Հուդան» խեղճացած, կորացած մեջքով, լուսնի շողերից առավել լուսավոր: Հուդան պատկերված է մեջքից, բայց որքան խորը պացցումներ է իր մեջ խտացնում նրա կորացած ֆիգուրը: Այս նկարը ցուցադրվել է 1915 թ. Թիֆլիսի գեղարվեստական ցուցահանդեսում և արժանացել մամուլի ուշադրությանը: Գ. Բաշինջաղյանի «Աշխարհի ստեղծում» մեծադիր նկարը կախված էր Թիֆլիսի Քամոյան եկեղեցում, այն Քամոյան եկեղեցում, որի ապագային ճարտարապետական կերպարի ու ներքին ձևավորման հարցերով մտահոգված էր Գ. Բաշինջաղյանը: Նա գտնում էր, որ «Օտարները ազգի մշակույթի հետ ծանոթանում են թանգարանների ու եկեղեցիների միջոցով, նշանակում է անպայման պետք է հաշվի առնել մասնագետների կարծիքը» («Քամոյան եկեղեցու առիթով», «Մշակ», 1909, № 230):

Գ. Բաշինջաղյանը նաև գրող էր: Նա գրել է ճանապարհորդական նոթեր, պատմվածքներ: Հոդվածներ է գրել Հովհ. Այվազյանի, Ալ. Օստրոյանի, Պետրոս Ադամյանի, մի շարք դերասանների մասին, պեղվել է Բաֆֆու հուշարձանի հարցերով: Գ. Բաշինջաղյանը նաև եռանդուն հասարակական գործիչ էր, պոու էր մտավորականի դերը հասարակության գաղափարա-գեղարվեստական դաստիարակության գործում, գտնում, որ նա մասնակից պետք է լինի նաև մշակույթի արժեքները պահպանելուն: Նա կոչ արեց, որպեսզի ժողովրդից հավաքված գումարներով ջիոմաքար դրվի Կովկասյան ե-

րեք ժողովուրդների լեզուներով երգեր գրած Սայաթ-Նովայի շիրմի վրա: Գ. Բաշինջաղյանը գործոն մասնակցություն ունեցավ նաև Էջմիածնի տաճարի վերանորոգման հարցերի քննարկմանը՝ մի քանի անգամ լուրջ առաջարկություններով հանդես գալով մամուլում: Լինելով Թիֆլիսում կազմված մասնաժողովի նախագահ՝ նա պարբերաբար հրապարակում էր տեղեկություններ կատարված աշխատանքի մասին: Այդ գործը նա համարում էր ապագային նշանակություն ունեցող գործ, խրախուսելի էր համարում հանձնաժողովի բազմամարդ լինելը (հայ, ռուս, վրացի, լեհ, գերմանացի, իտալացի), բայց, միաժամանակ, գտնում էր, որ լավ կլինեք օգտագործել Վ. Սուրենյանցի նման «հմուտ և հին ստիլին լավ տեղյակ» մի արվեստագետի: Էջմիածնի տաճարը Գ. Բաշինջաղյանի համար հայ, ճարտարապետության կարևորագույն հուշարձաններից էր: Նա գտնում էր, որ «Էջմիածնի տաճարը, այդ հնագույն հրուշակավոր ապագային հոգևոր հիմնարկությունը, որը գտնվում է հայության կենտրոնում, երեք պետությունների սահմանագլխի մոտ, վերանորոգվելու է քսաներորդ դարում» և հետևաբար նրա նկատմամբ պետք է ունենալ շատ պոյշ վերաբերմունք: «Քանի որ գեղեցկությունը չի կայանում ոսկու և մարմարիտի մեջ, այլ նպատակին հասնելու համար հարկավոր է տալ ձև, համաչափություն, ոճ, գույների և գծերի ներդաշնակություն» («Մի կարևոր հարց», «Մշակ», 1908, № 94):

Գևորգ Բաշինջաղյանը մահացավ 1925 թ. հոկտեմբերի 4-ին: Նրան թաղեցին Թիֆլիսի Ս. Գևորգ եկեղեցու բակում, Սայաթ-Նովայի ցերեկմանի կողքին, այն եկեղեցու բակում, որի պատերին նա ժամանակին նկարել էր մի շարք ավետարանական տեսարաններ:

Գևորգ Բաշինջաղյանը կովկասյան իրականության մեջ հաստատեց բնակարջության ժանրը, հաստատեց նրա մեծ դերը մարդկանց պացցումների ձևավորման և գեղագիտական դաստիարակության գործում: Նրա բնակարների ամենակարևոր առանձնահատկությունը հայրենասիրությունն է: Բաշինջաղյանին հայկական բնաշխարհը գրավում էր ոչ միայն իր գեղեցկությամբ, այլև՝ հայրենիք կոչմամբ: Դրա վկայություն է նրա հարուստ ժառանգությունը, որը արժանի տեղ է գրավում հայ ժողովրդի հոգևոր մշակույթի գանձարանում:

ՄԱՆՅԱ ՂԱԶԱՐՅԱՆ